בס"ד
גיליון מס'
347
כ"ט חשון תשפ"ז
פרשת תולדות

אזמרה לשמך

פסקי הלכות ותשובות מפי מורנו הגאון הגדול רבי עמרם פריד שליט"א

הפסק בברכות קריאת שמע - חלק א (או"ח סי' סו)

עניית דברים שבקדושה בברכות ק"ש

מבואר בגמ' (ברכות יג) שאין להפסיק בדיבור בקריאת שמע וברכותיה.

וכתבו הראשונים, שכיון שהותר [באופנים מסוימים] לענות ולשאול בשלום חבירו מפני הכבוד, קל וחומר שמותר להפסיק כדי לענות דברים שבקדושה, וכדלהלן.

<u>מקורות והרחבה:</u>

כן כתבו התוס' (שם: ד"ה שואל) והרא"ש (שם פ"ב סי' ה) ושו"ת הרשב"א (ח"ה סי' ט). אולם יש מהראשונים שכתבו שלא יפסיק לענות דברים שבקדושה, מהטעמים הבאים:

[**א**] **מאחר שעוסק בשבחו של מקום, אין לו להפסיק בשבח אחר** (כ"כ הרא"ש בשם יש מי שאומר, והוסיף שרוב המפרשים חלקו עליו).

[**ב**] **מאחר שעוסק במצוה** [מצות תפילה] **פטור מן המצוה** [עניית דברים שבקדושה]**, וממילא ענייה זו היא הפסקה שלא לצורך** (רשב"ץ ברכות שם, וע"ע רוקח סי' שכד שכתב סברא זו לעניין הפסק בתפילה).

[ועי' בכור שור ברכות שם (הובא בשע"ת סק"ו) שדחה את הק"ו שכתבו הראשונים].

ומבואר בב"י (סי' נא סוף ס"ב) שעניית דברים שבקדושה באמצע פסוקי דזמרה קלה יותר מאשר באמצע ברכות ק"ש, משום שפסוד"ז שבח הוא, וגם עניית אמן [ושאר דברים שבקדושה שעונים עליהם בפסוד"ז] שבח, ולכן אין זה נחשב להפסק, מה שאין כן בברכות ק"ש, וכפי שיתבאר להלן.

קדיש

הנמצא בברכות קריאת שמע [באמצע הפרק או בבין הפרקים], ושומע **קדיש**:

לא יענה על כל האמנים שבקדיש, אלא יענה **רק אמן יהא שמיה רבא** וכו', וכן **אמן שאחר "דאמירן בעלמא"**. המיקל לענות על כל **חמשת האמנים הראשונים** [היינו כל האמנים עד "דאמירן בעלמא"], יש לו על מי לסמוך, וכך נוהגים בקהילות החסידים והספרדים.

<u>מקורות והרחבה:</u>

בשו"ע (סי' סו ס"ג) כתב "לקדיש... מפסיק אפילו באמצע הפסוק". ובא"ר (שם סוס"ק ו) כתב שהוא רק ל**יהא שמיה רבא** ול**אמן שאחר דאמירן בעלמא** שענייתם חובה, אך ל**אמנים שמתתקבל ואילך** לא יפסיק, ואף לא בין הפרקים, כיון שאינם חובה אלא מנהג. וכן הוא בחיי"א (כלל כ ס"ד), והובא במשנ"ב (ס"ק יז).

[אולם במטה יהודה (שם ס"ק א) הבין שכוונת המג"א שלא יענה לקדישים שאחר תתקבל, ואף לא לאמן יהא שמיה רבא, ומכח זה חלק על דבריו, ועי' בזכור ליצחק (הררי, סי' ז) שדחה דברי המט"י והסביר את דברי המג"א כנ"ל].

<u>במש"כ שהמיקל לענות על חמשת האמנים הראשונים שבקדיש, יש לו על מי לסמוך:</u> כה"ח (ס"ק כג, עפ"י האריז"ל, ובשם החסד לאלפים סי' סה ס"ק ב, והבא"ח פרשת שמות ס"ו).

<u>תיבת "יתברך" שבסוף "אמן יהא שמיה וכו' ולעלמי עלמיא":</u> במג"א (שם) כתב שיאמר גם תיבת "**יתברך**", וכ"ה דעת שו"ע הרב (שם ס"ו), וכך נוהגים חלק מקהילות החסידים. אולם בני ספרד וחלק מקהילות החסידים מוסיפים ואומרים **עד "דאמירן בעלמא"** (כה"ח סי' סו ס"ק יז). אך הכרעת המשנ"ב לומר רק עד "ולעלמי עלמיא", וכדעת הגר"א (בביאורו שם) והחיי"א (שם).

קדושה

הנמצא בברכות קריאת שמע [באמצע הפרק או בבין הפרקים], ושומע **קדושה**:

יענה רק את הפסוקים "**קדוש**" ו"**ברוך**", אך לא "**ימלוך**", וכל שכן שלא יפסיק ל"**נקדש/נקדישך**" ול**שאר ההוספות שמוסיפים בשבת.**

<u>מקורות והרחבה:</u>

בשו"ע (שם) כתב שיפסיק לקדושה.

ונחלקו האחרונים האם יענה גם "**ימלוך**": דעת הלחם חמודות (פ"ב סע' כא) שלא יענה "ימלוך", וכן דעת המג"א (שם סק"ו) והגר"א (שם), וכ"פ המשנ"ב (שם ס"ק יז) והבא"ח (הנ"ל). אולם בהגהות יש נוחלין (פ"א הגה יד, הובא במג"א שם) כתב שיענה גם "ימלוך", ובכה"ח (שם ס"ק יח) כתב שכן משמע מסתימת השו"ע, וכ"ה בסידור שו"ע הרב (אמנם בשו"ע הרב שם ס"ה הכריע שלא לומר, וצ"ע). ובערוה"ש (שם ס"ו) כתב שאין הכרעה במחלוקת זו, ויכול לעשות כרצונו. אולם כאמור, **המשנ"ב הכריע שלא לומר**.

אמנם את ההוספות שמוסיפים בשבת אין לומר, כיון שהם לא חלק מהקדושה (כמבואר במג"א סי' קכה ס"ק א, ובמשנ"ב שם ס"ק א, ובסי' סו ס"ק יז) [ובערוה"ש (שם ס"ו) כתב לומר **"שמע ישראל"** שבקדושה שבמוסף, כיון שמקבלים עול מלכות שמים, והוא כמו שמפסיקים בפסוד"ז לקרוא ק"ש עם הציבור. ויל"ע לפ"ז אם יפסיק גם ל"שמע ישראל" שבהוצאת ס"ת ובקרבנות]. ונראה עוד, **שבזמן שהציבור והש"ץ אומרים את ההוספות הנ"ל** [כגון "אז בקול רעש וכו'", "ממקומך מלכנו וכו'"], **אפשר להמשיך באמירת**

ברכות ק"ש, ואין צריך להמתין בשתיקה עד שיענה "ברוך כבוד" ו"ימלוך" (וע"ע אזמרה לשמך גיליון 147).

וכן לא יענה **קדושה שב"יוצר אור" וב"ובא לציון"**, כיון שיש לחוש לשיטות שאין דינו כדבר שבקדושה (עי' סי' נט וסי' קלב).

ברכו, וברכות התורה

הנמצא בברכות קריאת שמע [באמצע הפרק, ואפילו באמצע פסוק (חוץ מפס' ראשון של קריאת שמע, וברוך שם כבוד מלכותו וכו') או בבין הפרקים], ושומע **ברכו**:

עונה, ובבין הפרקים - יענה גם אמן שאחר ברכות העולה לתורה.

מקורות והרחבה:

מבואר בשו"ע (סי' סו ס"ג) שעונה ברכו. ומסתימת דבריו נראה שיענה כל הברכו, אף המילים "**לעולם ועד**", ואע"פ שהוא יותר מכדי דיבור. וכ"כ המג"א, וכ"ה בפמ"ג ובלבוש (שם ס"ב).

אולם רבינו יונה (ברכות ז: ד"ה רבי) כתב "ולברכו נמי, כיון שהיא **הפסקה מועטת** לענות "ברוך ה' המבורך" מותר, דתוך כדי דבור כדבור דמי", ולמד הרעק"א (בחידושיו לברכות יג:) מדבריו שלא יענה "לעולם ועד" [כדי שלא יהיה יותר מכדי דיבור], ונשאר בצ"ע לדינא.

מש"כ שבבין הפרקים יענה אמן שאחר ברכות העולה לתורה:

עי' משנ"ב (ס"ק יח) ושעה"צ, ובטעם הדבר ראה דברי חמודות (ברכות פ"ב אות כג, צוין במג"א סק"ו "ונ"ל מילתא דפשיטא דלענות מפסיקין, דלא סגי שלא יענה כמו שהוא עונה על שאר דבר שבקדושה, שהרי גם אלו הברכות בעשרה דוקא"), וערוך השולחן (סוף ס"ח).

מודים דרבנן

הנמצא בברכות קריאת שמע [באמצע הפרק או בבין הפרקים], ושומע "**מודים**":

יענה מודים דרבנן, ורק את המילים "**מודים אנחנו לך**".

מקורות והרחבה:

התוס' והרא"ש (שהובאו בתחילת הגיליון) הזכירו שעונה קדיש וקדושה [והרא"ש הזכיר גם ברכו], ולא הזכירו עניית מודים דרבנן. וברבינו יונה (הנ"ל) כתב "נראה למורי הרב דבמודים די בש**ישחה בלבד**, שאם יאמר יוצרנו יוצר בראשית הו"ל הפסקה גדולה".

גדר "מודים דרבנן":

ואפשר לבאר שנחלקו ב**גדר אמירת מודים דרבנן**, המבואר בגמ' (סוטה מ.) "בזמן ששליח צבור אומר מודים, העם מה הם אומרים וכו'":

והנה מבואר בגמ' (ברכות כא:, ונפסק בשו"ע סי' קט) "אמר רב הונא הנכנס לבית הכנסת ומצא צבור שמתפללין, אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע ש"ץ ל**מודים** יתפלל, ואם לאו אל יתפלל". ונחלקו הראשונים האם דין זה הוא מחמת שיש **תקנה** לומר מודים דרבנן, או מחמת שצריך **לשחות** עם הציבור, כדי שלא יהא נראה ככופר במי שהציבור משתחווים לו:

דעת תוס' (שם ד"ה עד שלא יגיע) שדין זה הוא מחמת **השחייה**, מפני שאמירת מודים דרבנן אינה תקנה, אלא רק **מנהג** (וז"ל "לא מצינו לו עיקר בגמ'"). והקשה המהרש"א מהסוגיא בסוטה המזכירה אמירה זו. ותירצו המעדני יו"ט (על הרא"ש, פ"ג סי' יח אות ע) והצל"ח (ברכות שם) שהגמ' מזכירה אמירה זו כמנהג ולא כתקנה, וכלשון הגמ' "**העם מה הם אומרים**".

אולם דעת רבינו יונה (שם ד"ה במאי) שדין זה [שאין להתחיל להתפלל אם לא יסיים עד מודים דרבנן], הוא מחמת **אמירת מודים דרבנן**, אך השחייה היא רק מנהג. וכן משמע באו"ז (הל' תפילה סי' צח), ועי' ראבי"ה (ברכות שם). ומבואר בדעתם כי יש **תקנה** לומר מודים דרבנן.

וכן מדברי הירושלמי (ברכות פ"א ה"ה) שחותמים מודים דרבנן בשם, מוכח שמודים דרבנן הוא **תקנת חכמים**, וכמש"כ המגן גיבורים (סי' קכז ס"ק ב), האורח נאמן (שם ס"ק ב), וכן נראה בתשובת הגאונים שהובאה בשבולי הלקט (הל' תפילה סי' ב) "נתנו לו [למודים דרבנן] כח קדושה רבה וכח קדיש".

אמירת "מודים" או "מודים אנחנו לך":

והנה, הטור (סי' סו) לא הזכיר עניית מודים דרבנן באמצע ברכות ק"ש, אולם הב"י (שם ד"ה כתבו) הביא דברי רבינו יונה הנ"ל (ברכות ז:), וביאר שכוונתו לומר שיפסיק רק למילת "**מודים**" בלבד, וכ"פ השו"ע (שם ס"ג).

אמנם, האחרונים כתבו שיאמר המילים "**מודים אנחנו לך**" (ט"ז סק"ג, מג"א סק"ח בשם דברי חמודות ברכות פ"ב אות כג), וכ"פ המשנ"ב (ס"ק כ). והוסיף שאף בבין הפרקים אין לומר כל נוסח מודים דרבנן.

ברוך הוא וברוך שמו

הנמצא בברכות קריאת שמע [באמצע הפרק או בבין הפרקים], לא יענה "**ברוך הוא וברוך שמו**".

מקור: כתב המשנ"ב (סי' נא ס"ק ח, סי' קכד ס"ק כא) שאין לומר ברוך הוא וברוך שמו באמצע פסוקי דזמרה, אפילו בבין הפרקים [ונתבאר בהרחבה באזמרה לשמך גיליון 316], וא"כ כל שכן שלא יענה בברכות ק"ש, שדינם חמור יותר (כמבואר לעיל).

[אולם בכה"ח (פלאג'י, סי' יח סע' יג) התיר לענות בברכות ק"ש, וכן ראה בדברי המהר"ם שיק (הובאו בגיליון הנ"ל), ובאשל אברהם (לגאון מבוטשאטש, סי' סו)].

שלוחות קו בית ההוראה

ניתן להאזין לכל השלוחות ההלכתיות הקיימות בקו בית ההוראה – בהלכות שבת, כשרות, תפילה, יחוד ועוד

להאזנה, הקישו 18 בקו בית ההוראה

הגיליון הודפס ע"י

הרב רוני ליקר, הרב שילה אריאל, הרב שלמה בלאק והרב נתנאל מן הי"ו

להצלחת ילדיהם בתורה ויר"ש וכל העניינים

מספר הטלפון בבית ההוראה

0733-260-800

להפניית שאלות לרב ולקבלת הגיליון למייל - פנו לכתובת

6191265@gmail.com